

Nekünk másik Mohács kell?

Emlékezetpolitika, áltörténelem és
történelemtanítás

Történelemtanárok 30. Országos Konferenciája

2020. október 10.

Repárszky Ildikó történelemtanár,
TTE alelnök

+ Dupcsik Csaba: „*Más a hülyeség, és más a foci!*”

*MTI-közleménnyé avanszált politikusi Facebook-posztra
csakazértis' szakmai reagálás, 2020. augusztus 12.*

<https://tte.hu/mas-a-hulyeseg-es-mas-a-foci/>

Mottó gyanánt I.

„A gyerekek nem hülyék, nyilván kérdezni fognak”-
de ezt a tankönyvírók is üdvözik

Magyar Nemzet,
2020. augusztus 17.

Végül egy történelemtanári megnyilvánulásról: „a gyerekek nem hülyék, nyilván kérdezni fognak”. Remélem is, hogy ez a szépmíves gondolat általános érvényben marad! A gyerekek valóban nem hülyék, és hogyha a korai magyar múltról is minél többet fognak kérdezni, akkor a tankönyvek átírása nem volt hiábavaló.

Szabados György

**A tankönyv a diákokat kérdések feltételére serkentse →
ezzel egyet is értünk, ugyanakkor ez nem oldja fel a
tankönyvben lévő ellentmondásokat, hiányokat és
elfogultságokat**

I. A terjedelemcsökkentés kétarcúsága 1.)

Az oldalszámok bővítésében...

**A tartalmilag
legrészletesebb
Száray-Szabados 9.
„csak” 184 oldal**

9 és 10-es betűmérettel írt az egész
tankönyv

DE

**9 és 10-es
betűmérettel írt az
egész tankönyv**

I. A terjedelemcsökkentés kétarcúsága 2.)

2012-es kerettanterv Sárga, ami kimaradt a 2020-as kerettantervből	2020-as kerettanterv Kék, ami új téma 2020-as kerettantervben Zöld, ami a tankönyvekben kifejtett	
A középkor (18 óra) Róma örökösei: a Bizánci Birodalom, a Frank Birodalom, és a Német-római Birodalom létrejötte. A nyugati és keleti kereszténység. A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában. Nyugat-Európa társadalma és gazdasága a kora középkorban. Az iszlám és az arab hódítás. Gazdasági fellendülés és a középkori városok születése. A rendiség kialakulása. Nyugat-Európa válsága és fellendülése a XIV–XV. században. A közép- és kelet-európai régió államai. Az Oszmán (Török) Birodalom terjeszkedése. Egyházi és világi kultúra a középkorban. Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Hétköznapi élet a középkorban.	Hódító birodalmak (6 óra) Egy eurázsiai birodalom: a hunok A nomád életmód, harcmódor és államszervezés. A népvándorlás. A Hun Birodalom. Az ókor vége Nyugaton: a Római Birodalom összeomlása. Róma örökösei Európa térségében → tankönyvben: Frank Birodalom Az Arab Birodalom és az iszlám Mohamed tanításai és a Korán. Az iszlám kultúra jellegzetességei. Az Arab Birodalom és az arab hódítás. Az arab hódítás feltartóztatása Európában: Poitiers, Bizánc.	A középkori Európa (10 óra) A parasztság világa A hierarchikus világkép. Az uradalom. A jobbágyság kötelességei és jogai. Az önellátástól az árutermelésig. Éhínségek, járványok, felkelések. Az egyházi rend Az egyházi hierarchia, az egyházi intézményrendszer. Az egyházszakadás és a 11. századi reform. A szerzetesség. Az eretnekség. Kultúra és oktatás, a középkori egyetemek. Román és gótikus építészet – európai és magyar példák. A nemesi rend Az uralkodói hatalom és korlátai (hűbériség, rendiség). Lovagi eszmény és lovagi kultúra. A keresztes hadjáratok eszméje. A polgárok világa A középkori város és lakói. A város kiváltságai (magyar példák alapján). A céhek. A helyi és távolsági kereskedelem. A reneszánsz építészet (európai és magyar példák).

**Az
óraszámok
is
fontosak!**

I. A terjedelemcsökkentés kétarcúsága 3.)

Kerettantervi adatok, 2012:

Fogalmak: népvándorlás, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, kódex, feudalizmus, hűbériség, jobbágy, robot, majorság, uradalom, önellátás, nyomásos gazdálkodás, iszlám, Korán, kalifa, invesztitúra, inkvizíció, eretnokség, antijudaizmus, kolduló rend, rendi monarchia, városi önkormányzat, hospes, céh, levanti kereskedelem → topográfiahoz került,

Hanza → topográfiahoz került, skolasztika, egyetem, lovag, román stílus, gótika, reneszánsz, humanizmus, szultán, szpáhi, janicsár → magyar résznél

Személyek: Attila, Karolingok, Nagy Károly, Justinianus, Mohamed próféta, Aquinói Szent Tamás, VII. Gergely, Gutenberg.

Kronológia: 476 (a Nyugatrómai Birodalom bukása), 622 (Mohamed futása, a muszlim időszámítás kezdete), 732 (a frankok győzelme az arabok felett), 800 (Nagy Károly császárrá koronázása), 843 (a verduni szerződés), 1054 (az egyházszakadás), 1215 (a Magna Charta kiadása), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása) → magyar részhez került

Topográfia: Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Bizánci Birodalom, Mekka, Német-római Birodalom, Szentföld, Velence, Firenze.

Kerettantervi adatok, 2020:

Fogalmak: népvándorlás, hunok, ortodox, iszlám, Korán, kalifa, uradalom, földesúr, majorság, jobbágy, robot, kiváltság, rend, pápa, érsek, cölíbatús, szerzetes, bencés rend, ferences rend, eretnek, inkvizíció, kolostor, katolikus, szent, kódex, román stílus, gótikus stílus, reneszánsz, lovag, nemes, feudalizmus, hűbériség, király, rendi monarchia, keresztes hadjáratok, polgár, céh, szultán, szpáhi, janicsár → magyar résznél

nincs: antijudaizmus (de a fejlesztési feladatnál igen), egyetem, de a témáknál igen

Személyek: Attila, Justinianus, Mohamed, Nagy Károly, I. Ottó, Szent Benedek, VII. Gergely, Assisi Szent Ferenc, Aquinói Szent Tamás, Leonardo da Vinci, Gutenberg, Dózsa György.

Kronológia: 476 a Nyugatrómai Birodalom bukása, 622 Mohamed Medinába költözése, 732 a poitiers-i csata, 476–1492 a középkor, 1054 az egyházszakadás, 1347 a nagy pestisjárvány, 1453 Konstantinápoly eleste → magyar részhez került

Topográfia: Hun Birodalom, Konstantinápoly, Bizánci Birodalom, Mekka, Poitiers, Frank Birodalom, Német-római Császárság, Egyházi Állam, Anglia, Franciaország, levanti kereskedelmi hálózat, Hanza kereskedelmi hálózat → fogalmaknál nincs, Velence, Firenze, Szentföld

II. Következetlenségek, aránytalanságok, ellentmondások Példák

- 1. Római Birodalom és civilizáció és a Hun Birodalom „egyenrangú-egyenértékű”???

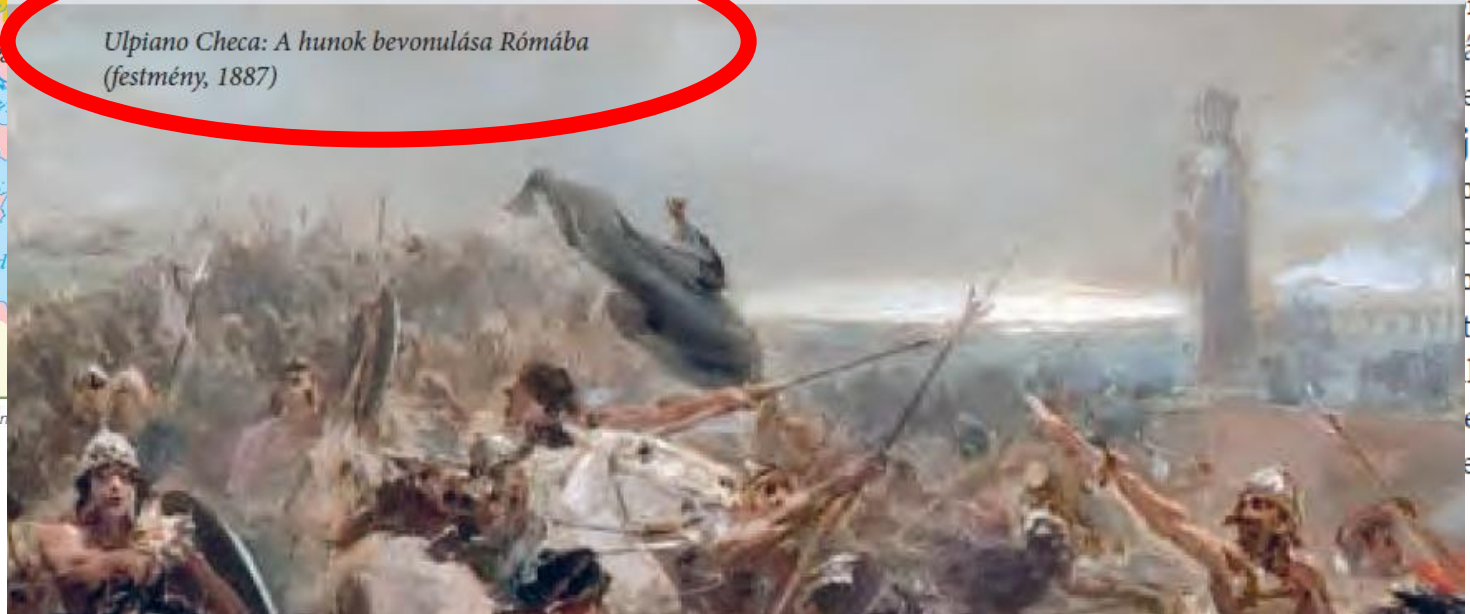
5. osztályos Borhegyi-Szabados 53. o.
+ 9. osztályos Borhegyi-Szabadosban
61. és a 65. oldalon ua. térkép

A Római Birodalom és a Hun Birodalom
az 5. század közepén

A történelem során minden korszakban létrejöttek nagy bi-

III. HÓDÍTÓ BIRODALMAK

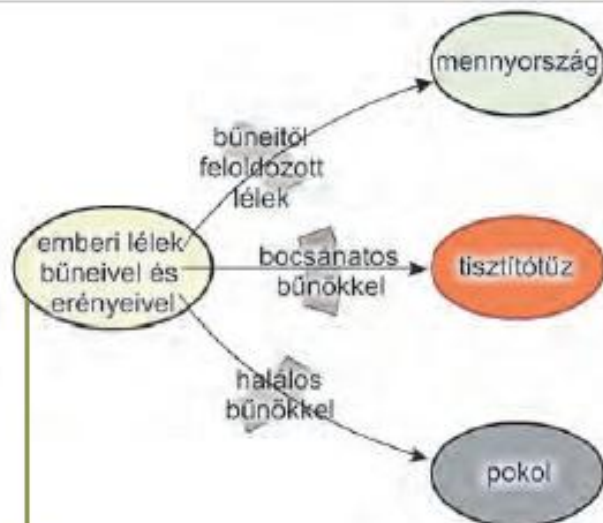
Ulpiano Checa: A hunok bevonulása Rómába
(festmény, 1887)

A Római Birodalom és a Hun Birodalom az 5. század közepén
a Mi Tenaerünknek?

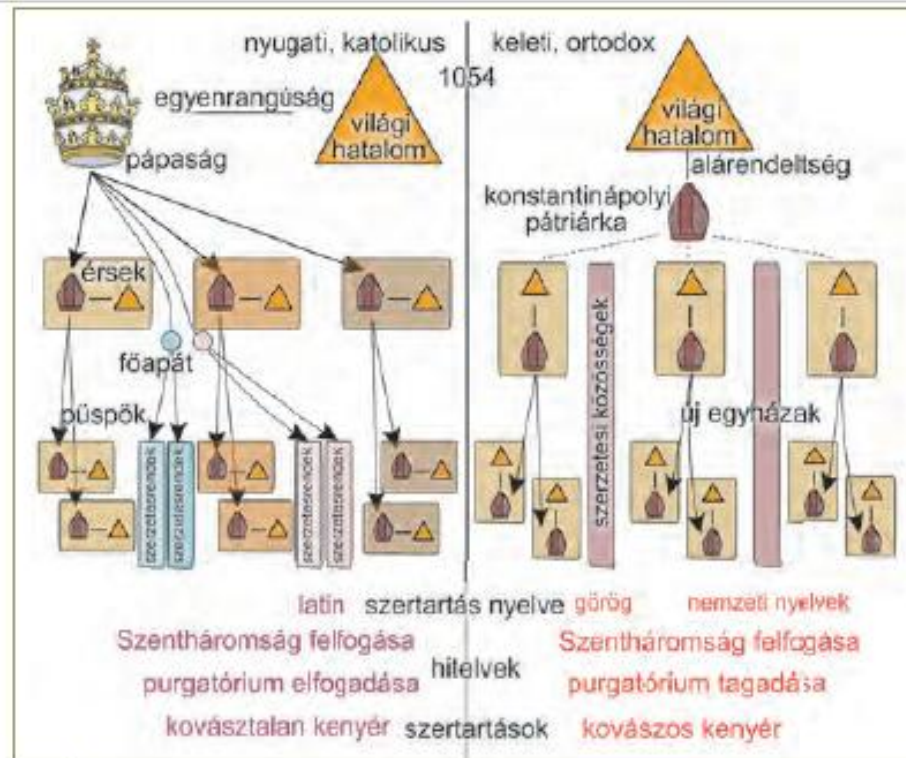
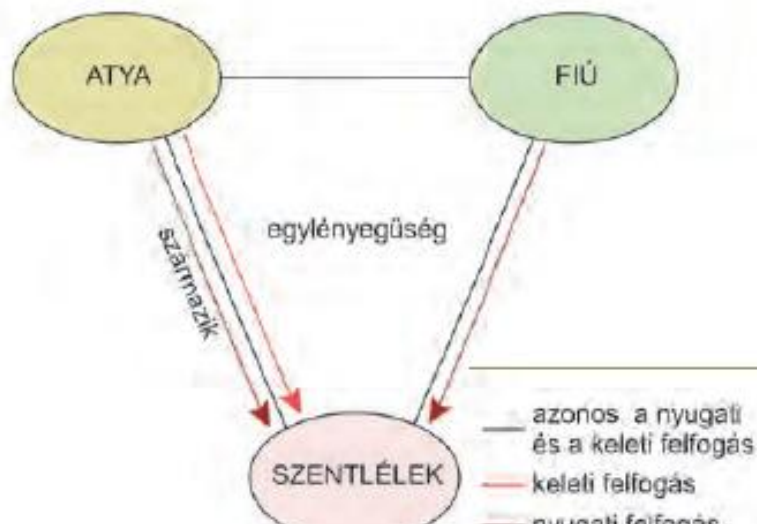

II. Következetlenségek, aránytalanságok, ellentmondások

3. Az ember halál utáni sorsa (üdvözülésének kérdése). A tisztítótűz szerepét csak a nyugati egyház vallja.

Értelmezd az ábra alapján a tisztítótűz (purgatórium) szerepét a hitéletben!

4. A keleti és a nyugati kereszténység szétválása

Milyen jellegű különbségek alakultak ki a két keresztény felekezet között?

Az ún. filioque-vita a Szentlélek eredetéről. A nyugati egyház azt vallotta és vallja ma is, hogy a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik. A keleti felfogás szerint viszont a Fiú és a Szentlélek is az Atyától van.

5.

Értelmezd a nyugati és a keleti felfogást a bonyolult teológiai kérdésről a sematikus ábra segítségével! Mikor találkoztunk már a Szentlélek kérdésével tanulmányaink során?

II. Következetlenségek, aránytalanságok, ellentmondások

Theodosius császár kiegyezett a gótokkal, és elismerte őket szövetségesnek. Ez nem kevesebbet jelentett, mint hogy letelepedhettek a birodalom területén, és ott saját királyuk vezetésével szinte függetlenül élhettek, államot képezve az államban.

A hatékonyabb védekezés érdekében **Kr. u. 395-ben** Theodosius szentesítette a keleti és nyugati tartományok gyakorlatilag már megtörtént szétválását: felosztotta két fia között a birodalmat. A két új állam külön-külön, sőt sokszor egymás rovására próbálta átvészelní a népvándorlás viharait.

■ A gótok betelepülésével germán népek egész sora indult meg, elsősorban a nyugati birodalom területére. A keleti részek nem estek a népvándorlás fő irányába. A fejlettebb gazdaság és az erősebb államhatalom miatt a Keletrómai Birodalom ellenállóbb volt a nyugatinál. A keletrómai császárok aranyai és ügyes diplomáciája megtette hatását: a támadók nyugat felé fordultak.

A HUN BIRODALOM Az Ázsia felől érkező hunok a Kr. u. IV. századra már uralták a Volgától keletre eső területeket. Balambér vezetésével Kr. u. 375 táján átkeltek a Volgán, s uralmuk alá vonták Kelet-Európát. Az itt élő népek behódoltak, s a hunok segédnépeivé váltak. Egyes népek, például a gótok egy része elmenekült, más csoportjaik hun

.) A népvándorlás és
s és ellentmondások

II. Következetlenségek, aránytalanságok, ellentmondások

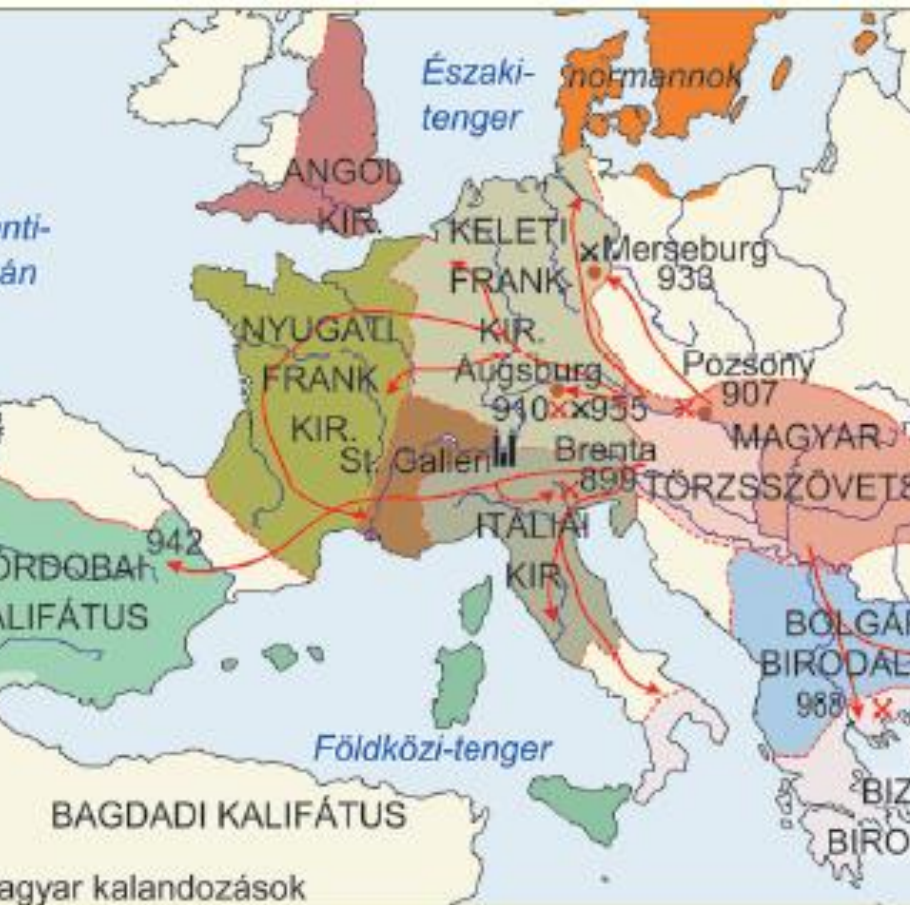
Példák

- 4. Az iszlám+ Arab Birodalom+ Frank Birodalom és Nagy Károly tárgyalása után kezdődik a KÖZÉPKOR fejezet

A sajtóban megjelenő kritikák hatása?

Avagy, ami javítva lett a nyáron...

Száray 2020. június és Száray-Szabados végleges 119. és 124. o.

... hogy a törzsek önálló politikai tényezőkké sosem váltak. Ezért nem érdemes magyar törzsszövetségről beszélni. Mivel Álmos utódai közül fiát, **Árpádot** és annak dédunokáját, Gézát (Szent István apját)

III. Egyet (se?) fizet, négyet kap?

Tankönyv adatai

Kiadói kód	OH-TOR09TA
Kiadó neve	Oktatási Hivatal
Tankönyv címe	Történelem 9. a középiskolák számára
Tankönyv alcíme	nincs
Kiadvány típusa	Közismeret
Szerző neve	Dr. Németh György, Borhegyi Péter (tananyagfejlesztők)
Szerkesztő neve	Kojanitz László, Pappné Gullóczy Judit vezető szerkesztő, Kojanitz László szerkesztő
Engedélyszám	TKV/3197-7/2020 (2020.06.12. - 2025.08.31.)
Egységár	600 Ft

Kiegészítő jellemzők

Évfolyam	9. évfolyam
Megjelenés éve	2020
Nemzetiségi	NEM nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás
Fogyatékos (SNI)	Nem
Sérülés jellege	
Felnőttképzéshez ajánlott	Nem
Emelt szintű képzéshez ajánlott	Nem
Emelt óraszámú képzéshez ajánlott	Nem
Kiadvány besorolása	tankönyv
Tantárgy	Történelem - 2020-as nat alapján
Kapcsolódó Kerettanterv	Kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyama számára: 2020

9.

v.folyam

5–17. lecke)

ABADOS GYÖRGY

DIT

5.

folyam

vagy
lő...

Kell nekünk ennyi KUTRIGUR....?

maradtak fenn adatok. Például a magyar népi önelnevezés alapja egy **kutrigur** hun uralkodó személyneveként bukkan fel bizánci íróknál Muagerisz formában, aki 530 körül a Fekete-tenger vidékén élt, viszont a magyarokat csak a 9. századtól kezdve lehet elkülöníteni más népektől.

Borhegyi-Szabados 9.
117. o.

„Gyakorló pedagógusok által is megszűrte...” szövegek, ... mert az avaroknál „be akartam csempészni a **kutrigur** bevándorlókat, de az egyik kollegina résen volt, ezzel ne terheljük szegény **kisdiákokat...**” (Szabados György M5-tévévita 2020. szept. 3. szept.)

❶ A magyar népnév eredete

A magyar népi önelnevezés alapja egy 530 körül a Fekete-tenger vidékén élt, **kutrigur-hun** uralkodó személyneveként bukkan fel bizánci íróknál Muagerisz for-

Gróf-Szabados 5. 105. o.

urázsi ... így történt. Őseink több éppel találkoztak és házasságkötésekkel keveredtek velük. Így a hun-magyar rokonság sem pusztán a mesék világába tartozik. A magyar nép kialakulásában részt vettek a hunok, még ha teljes azo-osságról nem is beszélhetünk. A „magyar” népnév mindenesetre a hunoktól jött. 528 táján egy **kutrigur-hun** királyt hívtak Magyarnek (görög krónikások ezt a nevet Muagerisz formában jegyezték le). 3

év múltán ugyanab-
megy
magy

Borhegyi-
Szabados 5.
103. o.

IV. Új kutatási eredmények?

NÉP – ÁLLAM – NEMZET Az emberek az ókortól fogva politikai közösségekben élnek. Államnak nevezzük azt az önálló hatalmat, amely egy adott terület lakosságát fogja össze. De vigyázzunk a fogalmakkal! A történelem sokszor hozta úgy, hogy egy nép több államban él, vagy egy állam több népet foglal magába. Fontos még, hogy a nép és a nemzet sem jelenti ugyanazt. A nemzet későbbi történelmi fejlemény, mint a nép. Hóman Bálint történész, középkorkutató szavaival élve a nemzet „egyazon állami szervezet keretei közt élő egyének és csoportok politikai közössége, az államszervező és államfenntartó nép politikai megjelenési formája”

https://tenyleg.com/index.php?action=recordView&type=places&category_id=3115&id=1365284

Száray-Szabados
116. o.

Száray-Szabados
173-174. o.
kétszer

A XIII. század közepén jött létre a Pilis erdeiben a magyar alapítású kanonokrend, a pálos rend. A Pilis remetéit **Boldog Özséb** gyűjtötte össze. A budaszentlőrinci kolostorból

- A pálos rend alapítására a XIII. században került sor. Boldog Özséb esztergomi kanonok a tatárjárást követően alapította a Pilis hegység remetéit összegyűjtve.

V. Megközelítésbeli újítások 1-4.

- **Borhegyi Péter:** <http://tortenelemoktatok.hu/hirek/tananyagcsokkent-es-megorzott-erenyek-uj-megkozelitesek-beszelgetes-borhegyi-peterrel-az-atdolgozott-ofi-s-tortenelemtankonyvek-tananyagfejlesztojevel.html>

- **1. Szigetszerűség** = „nem kell mindent megtanítani”

- **Eddig se ... de nehéz megválni témáktól...**

- **2. Jelenségalapú megközelítés** = „üzenet a 21. századi diáknak” és tematikus blokkok

(pl. vallástörténet és a középkori társadalom)

- **3. A kulturális kód maradjon csak meg** = fontos, megtanulandó elemek

Nevesíti, hogy például mi NEM fontos, majd...

A census alapján vagyoni osztályokat és centuriákat szervezett, és megalkotta ezt a háborúban és békében egyaránt kitűnő rendet. Azokból, akiknek a vagyona 100 000 asra [as: rézből készült római fizetőeszköz] vagy annál is többre rúgott, 80 centuriát szerveztek, 40-et az idősebbekből, negyvenet az ifjakból – együttesen első osztály volt a nevük –, az idősek feladata, hogy készen álljanak a város védelmére, a fiataloké, hogy külföldön viseljenek. Előírások fejezték, mely testük védelmére szolgált, a következő volt: bórsíkok, kerek pajzs, lábszárvédő, mellvért – mindez bronzból. Támadó fegyverük a lándzsa és a kard. [...] A második osztály a 100 000 és 75 000 as között mozgó vagyoni birtokosaiból állott. Ezekből – öregekből és fiatalokból egyaránt – összesen 20 centuriát írtak össze. Kerek pajzs helyett bőrpajzsot viseltek, mellvért kivételével azonos fegyvereik voltak az előbbiekkal. A harmadik osztály számára 50 000 as vagyont állapított meg. Ugyanannyi volt itt is a centuriák száma, ugyanolyan a kor szerinti megoszlás. A fegyverzetben sem változtatott, csak a lábszárvédő maradt el. A negyedik osztály vagyona 25 000 as, a centuriák száma ugyanannyi, mint az előző osztályban. A fegyverzet megváltozik, nem maradt más csak a lándzsa meg a hajtódárda. Az ötödik osztály létszáma nagyobb a többinél. Harminc centuriát szerveznek belőlük. Ezek parittyákat és hajtásra alkalmas köveket hordanak maguknál. Hozzájuk tartoznak még a kúrtósok és trombitások, akiket két centuriába osztottak be. Ennek az osztálynak a vagyonát 11 000 asban állapították meg. A lakosság hátralevő része ennél is kevesebb vagyonnal rendelkezett. Ezekből egy centuriát alakítottak, és felmentették őket a katonai szolgálat alól. Miután Servius a gyalogságot ilyen módon fölfegyverezte és fölosztotta, az állam előkelőiből 12 lovas centuriát sorozott be. Ezenkívül a Romulus alakította három lovas centuria helyett még hatot szervezett.

(Titus Livius: A római nép története. I, 42.)

Értelmezzük a forrást a táblázat segítségével! Milyen célt szolgált a társadalom vagyoni felosztása? Hogyan mutatkozott meg az eltérő vagyoni helyzet a katonai felszereltségben?

Centuriánkénti szavazás a népgyűlésen

A választások során milyen szerepet játszott az, hogy a két leggazdagabb réteg együtt több szavattal rendelkezett, mint az összes többi együtvéve? Mennyire demokratikus egy ilyen népgyűlés működése? Vitassuk meg, mi a különbség a köztársaság és a demokrácia között!

Népgyűlések Rómában

Miben hasonlított, illetve tért el Róma politikai berendezkedése az athéniétől?

A köztársaság első évszázadaiban a plebejusok számos eredményt értek el az egyenjogúsítási küzdelem során, amit a XII táblás törvények rögzítettek. Egy idő után még a politikai tisztségek is sorra megnyíltak előttük.

Kr. e. 451	Írásba foglalják a törvényeket. Ezeket tizenkét táblára írták föl, ezért nevezték el XII táblás törvényeknek.
Kr. e. 445	Engedélyezik a patriciusok és plebejusok közötti házasságkötést.
Kr. e. 443	A polgárok vagyoni osztályba sorolását egy új tisztségviselő, a censor végzi el.
Kr. e. 367	Az egyik consulnak plebejusnak kell lennie. Ugyanebben az évben egy földtörvény maximálja az állami közföldekből bérelhető birtok nagyságát.
Kr. e. 326	Az adósrabszolgaság eltörlése.
Kr. e. 300	Az összes papi tisztség megnyílik a plebejusok előtt.
Kr. e. 287	A területi körzeteken alapuló népgyűlés határozatait a senatus jóváhagyása nélkül is törvényerőre emelkednek.

A plebejusok egyenjogúsításának főbb lépései

Rómában is megtörtént a polgárok vagyon szerinti beosztása, azaz a vagyoni census bevezetése. Eszerint a szabad polgárokat centuriákba sorolták, a centuriák ('százas') egyszerre politikai és katonai szervezeti egységet jelentett. A plebejusokat öt vagyoni osztályba sorolták, és azokat eltérő számú centuriába osztották. A patriciusok 18, ún. osztályok feletti centuriába kerültek. A centuria a hadsereg alapját is biztosította, minden centuria meghatározott számú katonát küldött (kezdetben száz, később nyolcvan) a hadseregbe. A centuriánkénti népgyűlésen és a választásokon már minden polgár részt vehetett saját centuriáján belül. A szavazás centuriánként zajlott, méghozzá „felülről lefelé”. Ez azt jelentette, hogy először a vagyonosabbak szavaztak, és utána a szegényebbek, végül pedig a lakosság jó részét kitevő vagyontalanok. Az egyes polgárok szavazata ugyan egyenlő volt, de szavazatukat centuriánként összesítették, és centuriájuk végül csak egy igen vagy nem szavazatot képviselt, attól függően, hogy melyik válasz került a centurián belül többségbe. A patriciusok 18 és az első osztály 80 szavazata már önmagában több volt, mint az alatta lévőké. Mivelhogy ez a 98 centuria valójában a teljes polgárságnak csak töredékét képviselte, a választás egyáltalán nem a polgárok többségének akaratát tükrözte. A későbbiekben kialakult a területi alapon szervezett népgyűlés is, amelynek – lakóhelyük alapján – mind a patriciusok, mind pedig a plebejusok tagjai voltak. Ezen döntöttek az alacsonyabb tisztségek sorsáról.

	Osztály	Census	Centuria	
Osztály fölött	patriciusok	100 000 as	18 centuria	98
Osztályok	1. osztály	100 000 as	80 centuria	95
	2. osztály	75 000 as	20 centuria	
	3. osztály	50 000 as	20 centuria	
	4. osztály	25 000 as	20 centuria	
	5. osztály	11 000 as	30 centuria	
Osztály alatt	kézműves	nincs	2	
	kúrtós	nincs	2	
	proletárok	nincs	1	
Összesen				193

A Borhegyi-Szabados 9. 29-30. oldal főszövegébe beékelődve részletesen szerepelnek a patrícíus-plebejus küzdelem eredményei.

31 alkalommal szerepel a centuria kifejezés, 100%-ban a 30. oldalon; ebből 13 alkalommal ugyanazon oldal főszövegében.

V. Megközelítésbeli újítások 1-4.

- **Borhegyi Péter:** <http://tortenelemoktatok.hu/hirek/tananyagcsokkentese-megorzott-erenyek-uj-megkozelitese-beszelgetes-borhegyi-peterrel-az-atdolgozott-ofi-s-tortenelemtankonyvek-tananyagfejlesztojevel.html>

- **1. Szigetszerűség** = „nem kell mindent megtanítani”

Eddig se...de nehéz megválni témáktól...

- **2. Jelenségalapú megközelítés** = „üzenet a 21. századi diáknak” és tematikus blokkok (pl. vallástörténet és a középkori társadalom)

- **3. A kulturális kód maradjon csak meg** = fontos, megtanulandó elemek

Nevesíti, hogy például mi NEM fontos, majd...

- **4. „Lemaradástörténet” helyett** európai folyamatok magyar példákon keresztül = integrált szemlélet

Példa az „integrált” városfejlődésre

Elsősorban a fejlett kézművesiparral rendelkező Flandriában és Észak-Itáliában alakult ki sűrű városhálózat, de az átmenő kereskedelem kedvezően hatott a francia, az angol és a német területek városfejlődésére is, mi több, a 13–14. századtól Magyarországon is egyre több város jelent meg.

Borhegyi-Szabados
9. 104 oldal az
egyetemes
történelemnél
és 149. oldal a
magyar
történelemnél

Városfejlődés az időszakban

Mivel magyarázható a mezővárosok elterjedése?

A IV. Béla által elindított városfejlesztő politika az Anjouk uralkodása idején folytatódott. I. Károly időszakában a fellendülő bányászat a felvidéki és erdélyi **bányavárosok** (például Selmecbánya, Besztercebánya, Nagybánya stb.) megerősödését eredményezte. A nyugodt belpolitikai viszonyok elősegítették a **belső áruforgalom** kibontakozását, a **távolsági kereskedelem** pedig a **szabad királyi városok** elhelyezkedését határozta meg. A fejlődés elsősorban a Német-római Birodalom (például Sopron, Pozsony) és a Lengyelország irányába (például Kassa, Bártfa, Eperjes) vezető utak mentén indult meg. Erdélyben jelentősebb áruforgalmat a **szász városok** (például Brassó, Nagyszeben) bonyolítottak le.

Az ország külkereskedelme fellendült, a városokban megjelentek a **kézművescéhek** (az 1370-es évektől), a nyugat-európaihoz hasonló szigorú szabályzatokkal. A polgárok felett első fokon a városi bíróság, másodfokon a tárnokmester ítélkezett. A városfejlődés a királyi kincstárnak kedvezett, hiszen a városok **évi egyösszegű adót** fizettek az uralkodónak. Nem meglepő, hogy a királyok nem csorbították a városok jogait, amelyek száma Nyugat-Európaéhoz képest így is nagyon alacsony volt.

A 14–15. században megnövekvő belső kereskedelem a **mezővárosok**, azaz a **kőfallyal körül nem vett mezőgazdasági települések** létrejöttének is kedvezett. A mezőváros a **földesurának tartozott** évi egyösszegű adóval, **lakói jobbágyok** voltak, akik **földesúri joghatóság** alatt éltek. A falvak lakóihoz képest a mezővárosok lakosai kedvezőbb anyagi helyzetben éltek, **kollektívan adóztak**, így terhetek alacsonyabbak voltak. Ezért a falvaknál több, de a szabad királyi városoknál kevesebb joggal rendelkező mezővárosok gyorsan elterjedtek az országban, a 15. század közepére számuk már elérte a háromszázat.

A városfejlődés során az uralkodók engedélyezték az országban élő zsidóknak a **szabad királyi városokban** való letelepedést, ahol kialakultak a **zsidó negyedek**. IV. Béla óta a zsidóság **királyi védelem** alatt állt; tinnentől kezdve a zsidóság jogait a király szabta meg (szabad kereskedelem, letelepedés), személyi biztonságukat rendeletek védték, fellevitteli bírójuk az uralkodó volt (1251). A hazai zsidó közösség immár az uralkodónak fizetett adót.

A 14. század végén Havasalföld felől mekezdődött néhány cigány

A különböző településtípusok adózása a 14–15. században

Idézzük fel, milyen okokra vezethető vissza a magyar városfejlődés kibontakozása! Mi jellemezte alapvetően a településszerkezetet? Milyen várostípusok alakultak ki a középkorban? Kinek és milyen módon fizettek adót?

Buda	12-15 ezer fő
Brassó	6 ezer fő
Kassa, Kolozsvár, Nagyszeben	4-5 ezer fő
Pozsony	4 ezer fő
Sopron, Bártfa	3 ezer fő
Eperjes, Lőcse	2-3 ezer fő

A városok lakasságszáma a 15. században (adójegyzékeken alapuló becslést adatok)

Mottó gyanánt II.

*„Ennélfogva egy tankönyvön sem lehet konszenzust számon kérni!
Amit számon lehet kérni, az a következő: szülessék forrásokon és
szakirodalmi eredményeken alapuló valószerű történeti
rekonstrukció, az „így is történhetett” elv jegyében’.*

Történelemoktatók Szakmai Egyesület, 2020. június 26.

<http://tortenelemoktatok.hu/hirek/korai-magyar-mult-az-atdolgozott-tortenelem-tankonyvekben-interju-szabados-gyorgy-tortenesszel-tananyagfejlesztovel.html>

„Teljes konszenzus? Olyasmi nem létezik!” - Megjegyzések Bárány Balázs kritikájához

Szabados György

2020. szeptember 15. 13:51, utol

Transindex:

https://multikult.transindex.ro/?cikk=28604&8222teljes_konszenzus%3F_olyasmi_nem_letezik!8221_megjegyzesek_barany_balazs_kritikaj_ahoz&fbclid=IwAR23zQDkL2NH7HcalbvnemRPFUpXhjUfFOUExPP_boQ43nCtPqvwmd94iS8

Konszenzust számonkérni?

- Ahol/amiben van, **IGEN**

Történészszemmel

A kettős honfoglalás elmélete

Az őstörténeti kutatásban (és a közgondolkodásban) évtizedekkel ezelőtt vita folyt László Gyula „kettős honfoglalás” elméletéről. A régészprofesszor azt tartotta, hogy a 670 körül az Avar Kaganátusba költözött onogurok részben vagy egészen „előmagyarok” voltak: eszerint az első hullámban az „onogur-magyarok”, a másodikban Álmos és Árpád honfoglalói jöttek be. Neha ez az elmélet a források szűkössége miatt kevésbé bizonyítható, történeti szempontból inkább támogatandó, mint elvetendő. Elvettük azt, hogy a 822 körül összeomlott Avar Kaganátus népessége nem halt ki, hanem az Alföldön és Pannóniában tovább élt, megérte a magyarok bejövetelét. Az is feltűnő, hogy a honfoglalók csak a Kárpát-medencével szomszédos térségeket támadták, a helyben lakók ellen nem harcoltak. Ez az elmélet azért valószínű, mert ha csak a honfoglalók hozták volna be a magyar nyelvet a Kárpát-medencébe, akkor nyelvük éppen olyan hamar elenyészett volna, mint ahogy a dunai Bolgár Kánság onogur eredetű hódító elitje is beolvadt a meghódított szláv népességbe.

• Amiben nincs?→

• Alternatív eredmények bemutatása?→
összes?

• DE: 1. érvek és ellenérvek ütköztetése - **IGEN**

• 2. egy alternatív vélemény sugalmazása, sőt erőltetése - **NEM**

A Dunántúl déli, keleti és nyugati felében ugyanis egyrészt késő avar [tehát onogur] leletek, de Árpád magyarjainak is hiányoznak, vagy ritkák, mint a fehér holló. [...] Várjuk, hogy sűrűn találjuk meg itt Árpád magyarjainak temetőit, belőlük egy-kettő, ellenben szinte zsúfoltan találhatók a tők. De hát akkor kik adták e területek majdnem színmagját? A felelet csak egy lehet: akik ott laktak! Tehát az onogurok. Voltaképpen ebből a felismerésből nőtt ki a „kettős honfoglalás” elmélete. Rendben lenne ugyanis, hogy Árpád magyarjainak szállását a késő avarok neveik magyarként, de ki adta a magyar helyneveket azokon a még nagyobb területeken, amelyeket a 895–96-os honfoglalás után betelepítettek a késő avar kori onogurok? Kell: nyilván, akik ott laktak! Eszerint a magyar nép két rokon, a késő avarok és a magyarok, a magyar nép két rokon lommal hajtotta végre a honfoglalást, egyik (onogur) az avarok, a másik pedig (a türk, magyar) Árpád vezetésével a 9. században.

(Részlet László Gyula A kettős honfoglalás. *História*, 1982/1. 1–2.)

- Hol vannak az ellenérvek?
- Száray-Szabados ebből a szempontból korrektebb

- Mit állított László Gyula?
- Mire alapozta a feltevését?
- Kiknek tekintette a késő avar kori lakosságot?
- Mi alapján vélte igazolhatónak az állítását?

Borhegyi-Szabados 9. 119. o.

„Hogyan tanítsunk forráskritikát?”

Vessünk össze két forráskritikát TANÍTÓ tankönyvi megoldást!

Németh-Borhegyi:
Újgenerációs 9.
104. o.

Kitekintő

Attila sírja

A 453-ban váratlanul meghalt Attila temetéséről azt olvashatjuk Gárdonyi Géza *A láthatatlan ember* című regényében (1902), hogy a hun fejedelmet hármas koporsóban, a Tisza medrében temették el. Attila temetésének leírása csak egyetlen ókori forrásban, Jordanes krónikájában maradt fenn:

Miután ilyen siralmas panaszkodással elsiratták, **sírhalm** (*tumulus*) fölött roppant vigassággal halotti tort tartottak és egymással ellentétes dolgokat egybekötve, örvendezéssel vegyes gyászünnepeket ültek, majd a földbe rejtett holttestet éjjel és **titokban előbb arany, másodszor ezüst, harmadszor vas szemfedővel borítják**, ezzel jelölve világosan, hogy mindezek kijártak a leghatalmasabb királynak: a vas, mivel népeket igázott le, az arany és ezüst, mivel mindkét (római) birodalom díszjelvényeit elnyerte. Hozzáteszik még az ellenségek levágása árán szerzett fegyvereket, mindenféle drágakövektől csillogó ékességeket és különféle dísztárgyakat, az udvari fényűzés kellékeit. És hogy távol tartsák ennyi kincstől az emberi kíváncsiságot, a munkára kirendelteket kárhozatos fizetésképpen legyilkolták, azaz a halál az eltemetőknek és az eltemettnek egyszerre jött el.

(Részlet Jordanes A gótok története című művéből)

Mint látjuk, sem a folyóba temetés, sem pedig a hármas koporsó nem található meg Jordanes leírásában. Attilát sírdombba (*tumulus*) temették el. A hunok amúgy sem ismerték a koporsós temetkezést, a Tisza neve pedig egyáltalán nem szerepel a krónikában. Megtaláljuk viszont egy nyugati gót király, Alarik halálának leírásakor a folyóba temetést:

Míg **Alarik** fontolgatta, hogy mit tegyen, váratlan haláltól megkörnyékezve hirtelen eltávozott e földi világból. Akit, iránta érzett szeretetükben gyászolva, Cosentina városa mellett **a medréből elterelt Busento folyóba temettek** – mivel ez a folyó a hegy tövéből a város mellett halad –, tehát e folyó medrének közepén, miután összeterelték a foglyok seregét, helyet ásnak a sírnak, és ebbe a gödörbe eltemetik Alarikot sok kincessel együtt, majd a vizeket medrükbe visszaengedve, hogy soha senki a helyet fel ne ismerje, a munkásokat mind leöldösték.

(Részlet Jordanes A gótok története című művéből)

- Alarik temetése nem 453-ban, hanem 410-ben, és nem a Tisza vidékén, hanem Itáliában zajlott le, a folyóba temetés motívumát azonban nyilván innen kölcsönözte a legendás hagyomány. Honnan származik a folyóba temetés motívuma?
- Jordanes leírásának melyik pontja alapján biztos, hogy Attilát nem temethették folyóba?
- Alarik és Attila temetésének van egy közös sajátossága. Melyik az, és miért?

„Hogyan tanítsunk forráskritikát?”

Vessünk össze két forráskritikát TANÍTÓ tankönyvi megoldást!

Borhegyi-
Szabados 9.
64. o.

Történészszemmel

Attila sírja

A 453-ban váratlanul meghalt Attila temetéséről azt olvashatjuk Gárdonyi Géza *A láthatatlan ember* című regényében (1902), hogy a hun fejedelmet hármass koporsóban, a Tisza medrében temették el. Attila temetésének leírása csak egyetlen ókori forrásban, Jordanes krónikájában maradt fenn:

Miután ilyen siralmas panaszkodással elsiratták, sírhalma (tumulus) fölött roppant vigassággal halotti tort tartottak és egymással ellentétes dolgokat egybekötve, örvendezéssel vegyes gyászünnepeket ültek, majd a földbe rejtett holttestet éjjel és titokban előbb arany, másodszor ezüst, harmadszor vas szemfedővel borítják, ezzel jelölve világosan, hogy mindezek kijártak a leghatalmasabb királynak: a vas, mivel népeket igazított le, az arany és ezüst, mivel mindkét (római) birodalom díszjelvényeit elnyerte. Hozzáteszik még az ellenségek levágása árán szerzett fegyvereket, mindenféle drágakövektől csillogó ékességeket és különféle dísztárgyakat, az udvari fényűzés kellékeit. És hogy távol tartsák ennyi kincstől az emberi kíváncsiságot, a munkára kirendelteket kárhozatos fizetésképpen legyilkolták, azaz a halál az eltemetőknek és az eltemetettnek egyszerre jött el.

(Részlet Jordanes *A gótok története* című művéből)

Míg Alarik fontolgatta, hogy mit tegyen, váratlan haláltól megkörnyékezve hirtelen eltávozott e földi világból. Akit, iránta érzett szeretetükben gyászolva, Cosentina városa mellett a medréből elterelt Busento folyóba temettek – mivel ez a folyó a hegy tövéből a város mellett halad –, tehát e folyó medrének közepén, miután összeterelték a foglyok seregét, helyet ásnak a sírnak, és ebbe a gödörbe eltemetik Alarikot sok kincessel együtt, majd a vizeket medrükbe visszaengedve, hogy soha senki a helyet fel ne ismerje, a munkásokat mind leöldösték.

(Részlet Jordanes *A gótok története* című művéből)

Valódi
néphagyomány

Csakhamaná, hogy Attila temetésének leírása a 19. században. Jordanes (Kr. e. 246–210) is folyómederbe temettek, tehát ezt az eljárást a hunok évszázadokkal Attila előtt ismerhették Ázsiában. Néprajztudósok felfedezték, hogy egy mongol népmesében a hármass koporsó motívuma (arany, ezüst és vas) pontosan egyezik az Attila-hagyománnyal. Még az is meglehet, hogy Jordanes maga emelte át Attila sírba tételének leírásából a folyómederbe temetés motívumát Alarik temetésének előadásában.

Mint látjuk, sem a folyóba temetés, sem pedig a hármass koporsó nem található meg Jordanes leírásában. Attilát szírinte sírdombba (tumulus) temették el; a hunok amúgy sem ismerhették a koporsós temetkezést, a Tisza pedig egyáltalán nem szerepel a krónikában. Megtaláljuk viszont egy nyugati gót király, Alarik halálának (410) leírásakor a folyóba

- Jordanes leírásának melyik pontja alapján biztos, hogy Attilát nem temethették folyóba?
- Alarik és Attila temetésének van egy közös sajátossága. Melyik az, és miért?
- Foglaljuk össze, mely tudomány eredményeit tudja még hasznosítani a történettudomány!

Jöjjön a vita...